תנ״ך · אחרונים · מנחת שי · נביאים

מנחת שי על מלאכי

רבי ידידיה שלמה רפאל נורצי

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

מנחת שי על מלאכי

רבי ידידיה שלמה רפאל נורצי

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/מנחת-שי-על-מלאכי/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611160902 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
פסוק ז 4
פסוק ח 4
פסוק יג 4
פסוק יד 4
פרק ב 4
פסוק ג 4
פסוק יד 4
פסוק טו 4
פסוק טז 9
פסוק יז 9
פרק ג 9
פסוק א 9
פסוק ה 9
פסוק ו 10
פסוק ט 10
פסוק י 10
פסוק טז 10
פסוק כא 10
פסוק כב 10
פסוק כד 10

פרק א

פסוק ז
באמרכם שלחן. במקראות גדולות האל"ף בשוא לבדו וכן מצאתי בנסחא כ"י ישנה ספרדית ואולם בשאר ספרים שלפני בחטף סגול:

פסוק ח
וכי תגשון. פליגי ביה ספרי בנסחא כ"י דלעיל אף זה האל"ף בשוא לבד ואין כן בספרים אחרים:

שלחן אדוני מגאל הוא. בספרים מדוייקים הגיהו בשם אדנות וכן נמנה במסורת במנין קל"ד וכן הוא בדפוסים ישנים:

פסוק יג
ואמרתם הנה מתלאה והפחתם אותו. זהו א' מן י"ח מלין תקון סופרים והיה לו לומ' אותי אלא שכינה הכתוב מדרש ילמדנו ומכילתא פרשת בשלח ומסורת וכן צריך לפרש דברי רש"י ז"ל כמו שכתב הוא בעצמו בחבקוק א' וכבר הארכתי בענין זה בזכריה ב':

פסוק יד
משחת. י"ס שהחי"ת בקמץ כמו ומקר משחת (משלי כ"ה:כ"ו) ובס"א כ"י מסור על זה דמלאכי ב ונ"ל שר"ל ב שהמ"ם בקמץ לאפוקי משחת מאיש מראהו (ישעיהו נ"ב:י"ד) שהמ"ם בחירק:

משחת לאדני. בדפוס ישן מוינציאה נכתב בשם המיוחד וגירסא ההיא אינה אלא מן המתמיהין דבמסרה ישעיה כ"ח חשיב ז' לאדני דכתיב כן ודין חד מינייהו:

פרק ב

פסוק ג
וזריתי. מלעיל השופר בריי"ש ובס"ס יש ג"כ מאריך בתי"ו ועכ"פ המלה מלעיל כמ"ש רד"ק והמסו' עליו לית כוותיה מלעיל והרי"ש בחירק לא בצירי כמו שנמצא בדפוס ישן:

פסוק יד
בגדתה בה. בדפוס ישן בגדת בלא ה"א ואין לחוש עליו:

פסוק טו
ומה האחד מבקש זרע אלהים. י"ת ומה חד בעי אילהין די יתקיים ליה ולד מן קדם ה' וכתב רש"י שהפי' נכון אם לא שמלת האחד בטעם זקף קטן ניתק את תיבת מבקש

מלהתחבר עם ומה האחד וסמכו אצל זרע אלהים ע"כ. גם לפי המדרש שהבי' אח"כ רש"י ז"ל אינו על דרך הטעמים אך הוא כדרך התרגום ואין זה מן הקושי דדרך הדרש לדרוש על פנים רבים אע"פ שאינן כסדר בעל הטעמים ולמדין ואין משיבין כמו שאכתוב באיוב ל"ו ודוכתי אחריני ולא בטעמי' בלבד אלא אף בנקודות ואותיות כמו שדרשו בפ' אין עומדין פסוק התשכח אשה עולה בחולם ובלא מפיק ומלת מרחם מלשון פטר רחם ובבראשית רבה פ' ל"ג דרשו פסוק ישכחהו רחם (איוב כ״ד:כ׳) מענין רחמנות ובשבת פ' במה מדליקין ופ' ר"ע שפתותיו שושני' נוטפות מור אל תקרי שושני' אלא ששוני' אל תקרי מור אלא מר כמו שכתבתי בשיר השירים ה' ובפסוק שבע שמחת אל תקרי שבע אלא שבע במדבר רבה פ' ט"ו ובפסוק ושבע ילין (משלי י״ט:כ״ג) אמרו בפרק היה קורא אל תקרי ושבע אלא ושבע ובפ' הרואה שני רשעים שברת אל תקרי שברת אלא שרבבת ובסוטה פ' ז' שם בנימין צעיר רודם אל תקרי רודם אלא רד ים ובירושלמי פ' א' ד"מ ויעבר הרנה במחנה מהו הרנה הריני עיין יפה מראה שם סי' ט' ובמדבר רבה פ' ב' ובשיר השירים רבתי פסוק הביאני אל בית היין ודגלו עלי אהבה דרשי ליה וגודלו פי' אצבעו ודרשי ליה נמי ודילוגו על המדלג מהלכה להלכה ועל התינוק המדלג על האזכרה ותו דרשי ליה ולגלוגו פי' דברו המגומגם ובב"ר פ' צ"ו דרשו הרים גבננים כמו גנבים ובב"ר סוף פ' ס"ה דרשו וירח את ריח בגדיו כמו בוגדיו כדאמרי' בהדיא בפ' א' דיני ממונות אל תקרי בגדיו אלא בוגדיו ובמדרש חזית פסוק חכו ממתקים דריש מור ואהלות קציעות כל בגדותיך כמו בגידותיך וכן בבמדבר רבה ר"פ י' ובשוחר טוב מזמור צ"ד וכאב את בן ירצה אל תהיה קורא וכאב אלא וכאב בשעה שמכאיבו ובפ"ק דקידושין את והב בסופה אל תקרי בסופה אלא בסופה ובב"ר פ' צ"ח סי' כ"ב דרשו אמרי שפר אמרי שופר שהם עשפרין אמרין שנתנו בשופר ובתרועה עוד שם בסי' כ"ג ובפ' ע"ח סימ' י"ג דרשו בן פרת יוסף בן פרות רבית פרות שע"י חלום הפרות נתגדל עיין יפה תואר שם וגם בפ' צ"ו סי' י"ג וביומא פ' י"ה ובמדבר רבה פ' ז' אל תקרי לחם אבירים אלא לחם אברים שנבלע ברמ"ח איברים ובפ' י"א וב"ר פ' ל"ט והיה ברכה קרי ביה והיה בריכה מה הבריכה הזאת מטהר' את הטמאי' אף אתה מקרב רחוקים תחת כנפי השכינה ובפ' י"ב משכנתיך ישראל אל תהי קורא משכנתיך אלא משכנותיך פי' בפתח המ"ם לשון משכון של הלואה ובפ' י"ג ומדרש חזית פסוק באתי לגני צדיקים ירשו ארץ וישכנו לעד עליה דרשו וישכנו כמו וישכינו ואמרו ישכינו השכינה עליהם ובההיא פרשתא נמי אל תקרי קערת אלא עקרת אל תקרי קערת אלא קרעת אל תקרי אחת אלא אחות ובפ' י"ו דריש הנחשים השרפים כאילו כתוב השרופים ובדברים רבה פ' ראה כי

אם שמור תשמרון קרי ביה תשמרון פירוש תהיו נשמרים ובפ' שופטים אכנו בדבר קרי ביה בדבר פי' בדבור ובמדרש חזית פסוק שחורה אני ונאו' אל תקרי בנות ירושלם אלא בינות ירושלם זו סנהדרי גדולה של ישראל שיושבים ומבינים אותן בכל שאלה ומשפט ובפ' אין דורשין אל תקרי שר חמשים אלא שר חומשים ובמדרש חזית פסוק השבעתי אתכם דרשו וחטאת עמך כאילו כתוב וחטאת בקמץ התי"ו דאמר התם את חטי על עמך וגו' ובפ' בני העיר אל תקרי ולמשנאי אלא ולמשניאי ובחזית פ' לכה דודי נלינה בכפרים בכופרים בו וברות רבתי הלהן תעגנה הוגעתני במה"מ ובסוף פ' ליני הלילה גבר חכם בעוז גבר חכם בועז ובריש פתיחתא דחכימי דאיכה רבתי צהלי קולך בת גלים בת גולים והתם נמי בפתיחתא ר' אבהו והמה כאדם ויאמר לו איכה איכה כמו שדרשו גם בס' הזוהר פ' בראשית דף כ"ט ובפתיחתא ר' יוחנן משא גי חזיון על שדים ספדים על חרבן א' ועל חרבן ב' ופי' המ"כ שדים קרי ביה שתים ובפתיחתא הוי אריאל אריאל נדרש חגים ינקפו (ישעיהו כ"ט:א') כמו היגים ינפוקו ובפ' בכה תבכה משה כועס ואת אומר ושב אל המחנה קרי ביה ושוב ובפסוק על אלה אני בוכיה אל תקרי גדיותיך אלא גויותיך וכן הוא בכתובות פ' מציאת האשה ובריש אלפ"א בית"א תניינא דאיכה רבתי דרשו ההפך עלי בלהות כמו בהלות בהיפוך אותיות ובפסוק ולא זכר הדם רגליו אין הקב"ה זוכר אותו הדם של בין רגליו של זקן וכו' אין את נזכר לנו אותו הדם שבמצרים וכו' ובקהלת רבתי פסוק את הכל עשה יפה בעתו ושוחר טוב מזמור ט' וילמדנו פ' קדושים דריש גם העלם נתן בלבם מלשון העלמה ודכוותיה למנצח עלמות לבן ובפסוק שמור רגלך נדרש יהי מקורך ברוך כמו מקראך וכן בירושלמי פ' היה קורא ופ' ויאבד את לב מתנה דרשוהו לשון מתון אילו היה משה מתון היה נצול ופ' וראיתי את כל מעשה האלהים והדבר אשר יקשה מכם אם הייתי סוברו ושמעתיו ואם לאו והשמעתיו פי' קרי ביה ושמעתיהו בחירק השי"ן שהוא כמו והשמעתיו ובסוף מדרש קהלת דריש יותר מהמה לשון מהומה שכל המכניס בתוך ביתו יותר מעשרים וארבע ספרים מהומה הוא מכניס בביתו כגון ספר בן סירא וכו' ועיין יפה מראה בפ' חלק סי' י' והתם נמי דריש סוף דבר לשון דבר למה קורין אותו דבר דדבור טבין עם בישין ובשב' (ד' נה) וזוהר פ' נח ד' ס"ח וממקדשי תחלו אל תקרי ממקדשי אלא ממקודשי וכן בפ' י"ד דזבחים נורא אלהים ממקדשיך אל תקרי ממקדשיך אלא ממקודשיך ובפ"ק דברכות מנא לן דשמא גרים אמר קרא אשר שם שמות בארץ אל תקרי שמות אלא שמות וב"ר פ' ל"ט עמך נדבות עמך הייתי בעת שנדבת לשמי לירד לכבשן האש ובאגדת שמואל פ' ה' ופ"ק דמגילה אין קדוש כה' כי אין בלתך אל תקרי בלתך אלא בלותך ואין צור כאלהינו אל תקרי אין צור

אלא אין צייר ובב"ר פ' א' וילמדנו וש"ר פ' ל' ובזוהר פ' תרומה דף קס"א וריש פ' שמיני ופ' קרח דף קע"א ופ' תולדות יצחק ואהיה אצלו אמון אל תקרי אמון אלא אמן ובמדרש הנעלם שם הדודאים נתנו ריח אל תקרי הדודאים אלא הדודים ובכתובות פ' שני דייני גזירות ודם ענב תשתה חמר אל תקרי חמר אלא חומר ולבן שנים מחלב אל תקרי שנים אלא שנים אל תקרי לבן שנים אלא ליבון שנים ובפ"ק דברכות ואתי השלכת אחרי גוך אל תקרי גוך אלא גאך ובפ' היה קורא אל תקרי במה אלא במה ובזוהר פ' ויצא יששכר חמר גרם אל תקרי גרם אלא גרם דחמרא גרמא ליה וגו' ובב"ר פ' וישב ויבך אתו אביו זה יצחק פי' קרי ביה אתו שהיה יצחק אביו של יעקב בוכה עמו ובפ' כל כתבי שומר שבת מחללו אל תקרי מחללו אלא מחול לו ובספר הזוהר פרשת האזינו רצ"ו ודוכתי אחריני אל תקרי תמתי אלא תאומתי ובפ' עושין פסין אל תקרי רקתך אלא ריקניך וזוהר פ' ויחי דף רל"ח כי כל לבש שנים אל תקרי שנים אלא שנים כגון מילה ופריעה וכו' ובירושלמי פ"ק דפאה סי' כ"ד וכן נדרש בשה"ש רבה פסוק חכו ממתקים ובפ' במה מדליקין איש בשר זרעו אל תקרי זרעו אלא זרעו והתם נמי ואם באלה לא תוסרו לי אל תקרי באלה אלא באלה וביומא פ' י"ה ובספרי פ' בהעלותך וישטחו להם שטוח אל תקרי וישטחו אלא וישחטו אל תקרי שטוח אלא שחוט ובספרי נמי התם המרבה והממעיט אל תהי קורא הממעיט אלא הממעט ובפר' היה קורא בפרש שדי מלכים בה תשלג בצלמון אל תקרי בפרש (סבולת) אלא בפרש (שבולת) אל תקרי בצלמון אלא בצלמות וזוהר פ' ויקהל דף קצ"ח וישב הים לפנות בקר לאיתנו אל תקרי לאיתנו אלא לתנאו למה דאתני עמיה קב"ה בעובד אדבראשית ובכמה מקומות חרות על הלוחות אל תקרי חרות אלא חירות ובפ' מצורע דף נ"ג ותומכיה מאושר אל תקרי מאושר אלא מראשו ובפ' אחרי מות דף ע"א ע"כ עלמות אהבוך אל תקרי עלמות אלא עולמות וגם במדרש חזית נדרש על פנים רבים ובפ' החליל וה' ישלם לך אל תקרי ישלם לך אלא ישלים לך ובסוטה פ' אלו נאמרים וזוהר פ' נשא דף ק"ל ודף קמ"ז טוב עין הוא יברך אל תקרי יבורך אלא יברך ובאדרא דהאזינו בזוהר דף רצ"א בספרא דאגדתא תנינן כי אל דעות ה' אל תקרי דעות אלא עדות ופ' הנ"ל דף רצ"ג במה יכשלו אל תקרי במה אלא באימא ובתיקוני הזוהר דף ל' נ"ה אם תשכבון בין שפתי' אלא תקרי אם אלא אם וכיוצא נדרש בכמה מקומו' פסוק כי אם לבינה תקרא כמו אם וכן כי אם ליראה נדרש בתיקונים דף צ"ח אל תקרי אם אלא אם ובספרי פ' האזינו אל תקרי לא אמן בם אלא לא אמן בם ובפ' ר"א דמילה ומי איכא למ"ד אשה לאו בת מילה היא והכתיב ותקח צפרה צר קרי ביה ותקח והא כתי' ותכרות קרי ביה ותכרת ובמדרש ושמרתם את המצות אל תקרי

את המצות אלא את המצוות ובשמות רבה וילמדנו פ' וארא ואת יואש עשה שפטים אל תקרי שפטים אלא שפוטים על כבודו כי גלה ממנו אל תקרי כבודו אלא כבדו שבת פ' במה בהמה אשר ישכבון ישכבן כתיב אל בני בני כתיב מעבירים כתיב ברכות פ' אין עומדין אל תקרי בהדרת קדש אלא בחרדת ובפ"ק דר"ה ועשת את התבואה לשלש השנים אל תקרי לשלש אלא לשליש וב"ר פ' י"ט סי' י"ד אל תקרי וישמעו אלא וישמיעו ובמדרש ילקוט פרשת פנחס רמז תשע"ג שלחייך פרדס רמונים אל תקרי שלחייך אלא שלוחייך דם כל בשר לא תאכלו קרי ביה לא תאכילו ובפ"ק דחגיגה למען ילמדו קרי ביה ילמדו ובפ"ק דקדושין ולמדתם קרי ביה ולמדתם תפדה קרי ביה תפדה ובפסוק ועוד ידו נטויה כתב רש"י שם ועוד לשון ועד ובפסוק מוציא אסירים בכושרות דרשו על בכושרות דרשות רבות כדאיתא בפ"ק דסוטה ובספרי פ' ראה ודוכתי אחריני עיין ילקוט תילים ס"ח ובסנהדרין פ' הנחנקין והיה האיש אשר לא ישמע קרי ביה לא ישמיע ובפ"ק דסוטה אל דקרי בעדי עדיים אלא בעדרי עדרים ובפ"ק דעכו"ם אלפי שנאן אל תקרי שנאן אלא שאינן ובמדרש איכה ללקח טוב פסו' נשקד עול פשעי נדרש נשקד כמו נסקר שי"ן תמורת סמ"ך דל"ת תמורת ריש"ש מלשון חוט הסיקרא ובפ' בני העיר אל תקרי כסות עינים אלא כהות עינים ובירושלמי ריש פ"ק דברכות קרבת קרבת על חד עין קמייא (דניאל ז׳:ט״ז) ובספרים גרסינן קאמיא קיימיא כלומר אל תקרי קמייא אלא קיימיא יפה מראב ובמדרש לקח טוב דאיכה רבתי פסוק בלע ה' ולא חמל בלחמו קדמו נודד אל תקרי נודד אלא נודות ובפ"ב דעירובין נלינה בכפרים אל תקרי בכפרים אלא בכופרים ובסוכה אל תקרי פרי עץ הדר אלא הדיר עוד שם אל תאמר הדר אלא הדור ובמדרש על הרי בשמים אל תקרי בשמים אלא בשמים ובפ' הנזקין ראיתי רשעים קבורים וגו' אל תקרי קבורים אלא קבוצים אל תקרי וישתכחו אלא וישתבחו ובב"ר ר"פ ס"ח אשא עיני אל ההרים אל ההורים ובפ' פ"ד סי' ט' דריש והנה קמה אלומתי מלשון אלילים ולשון אלמים ול' העלמה בחילוף עי"ן באל"ף ובפ' כל הנשבעים דרשו לא תנאף כאילו כתיב לא תנאיף ילקוט פ' ואתחנן סוף רמז תת"ל ועירוך ערך עקב בפ' ערבי פסחים לא תשא שמע שוא קרי ביה לא תשיא ובב"ר פ' פ"ו דרשו ויוסף הורד כמו הוריד כמו שדרשו בהדיא בפ"ק דסוטה אל תקרי הורד אלא הוריד וב"ר פ' כ"ב סימן ב' דרשו והאדם ידע כמו הודיע וכן בפ"ח סימן ד' כי יודע ה' דרך צדיקים הודיע דרך צדיקים למלאכי השרת ובפ' י"ד סימן י' דרשו עתה ידעתי כמו הודעתי ואין להפלא ממה שידרשו הבנין העומד במקום יוצא כי זה דרכם ז"ל פעמים רבות וכבר דבר מזה הרא"ם בפסוק ארמי אובד אבי ובעל יפה תואר בב"ר פ' ח' ובפ' י"ד ודוכתי אחריני ובפ"ק דגיטין בפסוק וקינה

ודמונה ועדעדה ובפ' וצקלג ומדמנה וסנסנה ובבתרא פ' הספינה בפסוקים על כן יאמרו המושלים באו חשבון וגו' דרשו דרשות הנראות בתחלת הדעת זרות מאד הן מצד הענין והן מצד הנקודות והאותיות ואין ספק כי כל דברי חכמינו ז"ל בחכמה העליונה נאמרים ומזהב ומפז רב נחמדים והם דברי אמת ויושר וכל חפצים לא ישוה בהם כמ"ש בס' באר הגולה באר שלישי ועיין עוד מ"ש בזכרים סימן ד' על וגלה וישעיה ל"א על ואת דבריו לא הסיר וצפניה א' על אחפש וכאלה רבים עד אין מספר אשר לא יספרו מרוב או אספרם מרוב:

פסוק טז

כי שנא שלח אמר ה' אלהי ישראל. בכל ספר מלאכי כתיב ה' צבאות וכאן כתיב אלהי ישראל כביכול לא יחול שמו בגירושין אלא על ישראל בלבד פי דאי כתב ה' צבאות הוה משמע שמיחד שמו על הגירושין שעליהם היה קורא שמו ית' אבל השתא דכתיב אלהי ישראל אתא למימר שאינו קורא שמו אלא על זכרון ישראל לא על הגירושין וכן אמר בבבלי פ' המגרש שנאוי המשלח לפני המקו' אפי' למ"ד התם אם שנאת שלח מ"מ אין ה' מיחד שמו ית' אבל השתא דכתיב אלהי ישראל אתא למימר כדאיתא בב"ר פ"ג סי' ח' ואיתא נמי בסנהדרין פ' כ"ב בא וראה כמה קשים גירושין שהרי לדוד התירו לו ליחד ולא לגרש ב"ר פ' י"ח סי' ט' ויפה תואר שם ויפה מראה ורפ"ק דקדושין:

פסוק יז

הוגעתם. העי"ן בשוא לבדו:

באמרכם. הבי"ת בסגול:

כל עשה רע. בספרים מדוייקים כ"י ודפוסים ישנים השי"ן בצירי וטוב לעשות כן כדמוכח במסורת פרשת בשלח על פסוק עשה פלא:

פרק ג

פסוק א

מבקשים. הקו"ף בלא דגש:

פסוק ה

ובנשבעים לשקר. בנביאים עם פי' הריא"ה כתוב ובנשבעים בשמי לשקר ושקר הוא דובר:

ומטי גר. לית כתיב יו"ד ובפ"ק דחגיגה ארשב"ל כל המטה דינו של גר כאילו מטה דינו של מעלה שנ' ומטי גר מטי כתיב:

פסוק ו
לא כליתם. הכ"ף בשוא:

פסוק ט
הגוי כלו. כתיב בוא"ו ובמקרא גדולה יש מסורה משובשת והגירסא הנכונה כך היא כל ספרי ירמי' ויחזקאל ותרי עשר כלה כתיב בה"א בר מן ג' בוא"ו וסי' כי מקטנם ועד גדולם ירמיה אל הגלעד (ש"ב ב') בחוצתיו חגרו שק (ישעיהו ט"ו:ג') לכן יליל מואב (שם סי' ט"ז) ועיין מה שכתבתי בירמיה סי' ב')

פסוק י
והריקתי. (א"ה פליגי ספרי אי חסיר יו"ד אי מלא אבל על פי המסורה דפרשת בחקותי ראוי להיות מלא דהכי נמסר התם ב' וחסר וא"ו מכלל דמלאים יו"ד נינהו):

פסוק טז
ויכתב ספר. יש טעות בקצת פרקי אבות פ ג' שכתוב בהם ויכתב בספר והכתוב הוא ויכתב ספר:

פסוק כא
ועסותם. באיוב מ"א חשיב בעל המסרה כמה מילין מיחדין בלישן עשייה ובסופן ועשיתם רשעים כי יהיו אפר פליגא עליה עד כאן. ובכל ספרים שלנו כתוב ועסותם בסמ"ך ולא ראיתי בו מחלוקת:

פסוק כב
זכרו. זי"ן רבתא:

פסוק כד
הארץ חרם. עיין מה שכתבתי במיכה ז:
(כל תיבה אשר אותיותיה נפרדות אליה ירה המחבר אבן פנת רעויוניו.)